

Kiss Anna

Gyöngy Ilona meg a Kiske-villó

SZEREPLŐK:

GYÖNGY ILONA fonótündér fényorsójával
ÁRVÁK

IBRONKA

TENGŐ fehér bojtár

A KICSIK

ÍRISZEK felnőtt lánytáncosok

A MADARAS HUSZÁR TÁNCOSAI férfiak

FAZEKAS

ÖRDÖGFI

SZAMÁR ketten, pokróc alatt

SZAMARAS EMBER

BÁRÁNYOK

FARKASOK

BIRKANYÍRÓK

RÓKÁK

CIPRIÁN RÓKAFI

BUTA MADÁR

MADÁRIJESZTŐ

BOSZORKA-MÁK

HÁ KÍGYÓ

TÖKLÁMPÁSOK

FEKETE KÖPENYEK

CSIKASZ fekete bojtár

KISZE-VILLÓ haláltündér, sötét fátyol alatt,

májkogarral

IDEÁT

– a fény idillje, a farkasok
átszökése Odaátról

– birkanyírás, az Ördögfi
megjelenése

– Ibronka elrablása, a fel-
háborodás

ÚTKÖZBEN

– a félelem próbái

ODAÁT

– a ravaszság próbái

– Ibronka kiszabadítása

– a rend visszaáll, finálé

Az Ideát a világos, az Odaát a homályos színpad, az Útközben a színpad előtti átjárás. Az egyetlen díszletelem, az álcaháló, fának felkötve, itt világos, ott sötét.

(a színen az árva és a bárányok, Tengő egy alkalmas pillanatban át a Villó földjére, Ibronka a kicsik haját fonja, Gyöngy Ilona távolabb tőlük, a fája alatt)

GYÖNGY ILONA

...fonjad orsóm
a fényt fonjad,
fonjad orsóm,
a fényt fonjad...

IBRONKA

(énekel)
levegőkék fű örvénylik
levegőkék nagy sörények

halovány íriszek törnek
halovány levegő-kékek

levegőkék fű örvénylik
halovány íriszek sírnak

világörző arany orcán
szemek nyílnak

} *(íriszek tánca)*

(a kicsik játéka: „Kék liliomszál, ugorj a Dunába”-félék)
(a farkasok Odaátról, hemperegnek, bekerítik a bárányokat)

IBRONKA S A KICSIK

(egymás szoknyájába, inge csücskébe kapaszkodva)
Jaj!

Jaj, jaj!

GYÖNGY ILONA

(hátralebbenti fátylát, a farkasokhoz)
Átszöktök a világos
fűre, hemperegni, és
hozzátok a sötétet
magatokkal!

Mire jó az
árvákat ijesztgetni?

(a farkasok el, bár vissza-visszatérnének a játékhöz)

IBRONKA

Jaj!

GYÖNGY ILONA

Csak nyári
farkasok.

Bojtára nélkül
maradt a nyáj,
mert Odaát
bujkál, és a bajt
keresi épp
magának,

(Tengő futva be, sapka, bot nélkül, tépetten)

s meg is találja!

TENGŐ

Élek!

IBRONKA

De meddig,
bátyám!

Hagyd a villót!

Májkogarát
ha rád emeli...!

TENGŐ

Ha...!

GYÖNGY ILONA

Farkasból lett
bojtárával se
bírtál, botodat,
süvegedet elvette,
Csikasz nem úgy
ember, mint te,
nem is úgy
farkas, mint akik
folyton átjárnak,
onnan, te meg
sehol se vagy!
Az élő,
úgy látszik,
nem a te
gondod-bajod,
barátom!

Csak a Villó!

S a holtak!

TENGŐ

Végül
legyőzöm.

GYÖNGY ILONA

Végül!

Mennyi vad
legenda, még a
Madaras
Huszár is
visszajár!
Mit nem talál
sehol?

IBRONKA

Hiányzik az apám.
Az anyám!

(a kicsik is épp elkezdenék a sírást)

TENGŐ

(énekel)
Nyomában addig jártunk,
piros kokárdát leltünk,
tudtuk, hogy erre kószál,
mindenki látta – eltűnt.

Jártunk utána mindig,
zabla-karika csengett,
vártuk hogy erre kószál,
hiába vártuk – elment.

Álomban is meg ébren
ő hullatta a gyöngyöt,
vállán fenyőrigó ült,
láttuk – hiába – elment.

(fiatal nők, férfiak tánca)

Álomban is meg ébren
ő hullatta a gyöngyöt,
a madaras huszár volt,
láttuk – hiába – elment.

(fiatal nők, férfiak tánca)

(birkanyírók be kissezékekkel, ollókkal, a kicsik kosarat görgetve, teknőt cipelve hátukon, lányok kalácsot, férfiak bort hoznak, a birkák is gyerekek)

BIRKANYÍRÓ Hú, micsoda
szoknyaforgás,
eszemiszom-birkanyírás,
húúú!

Arsznyi a
gyapjú!

A MÁSIK Viheti a
Szamaras ember,
könnyen
túláthat rajta!

SZAMARAS EMBER (be, gödörös számárral)
Meg ne halj!,
legalább a
vásár előtt ne,
szentem!

(az minduntalan összeesik, gazdája hiába fohászkodik hozzá, nem jutnak előrébb a bámészkodók közt. Ördögfi be a fazékassal, fején agyagrosta, szopja az ujját, kalappal nógatják, ő is elakad a számárral, farkánál fogva húzza fel, hogy végre tápászkodik, nagy nehezen nekifordul, kirúg rá, vadul iázik is)

(az emberekhez)
Fél, hogy
elviszi a
Kisze-villó.

FAZEKAS (csuprok a nyakában)
Én meg
bontom a kemencét,
s a forró cseréppel
ez jön elő...!
(az Ördögfi)

SZAMARAS EMBER A kemencéből?

FAZEKAS Mondom!

GYÖNGY ILONA (a számár gazdájához)
Mit ámul?
(elhúzza a rúgásokat kerülgető Ördögfit, énekel)

Mikor arra a dombra
építettek egy házat,
aztán abban a házban
raktak banyakemencét,

arra a kemencére
kerítettek egy macskát,
görbe hátú macskája
követelt egy anyókát,

három nap is eltellett,
egy hét is beletellett,
görbe hátú macskának
amíg anyókát leltek.

Így éltek, éldegéltek,
egymással jól megfértek,
forralták a tejcskét,
pőrölték a leveskét,

este kártyát vetettek,
ránokban bolhát kerestek,
s találtak bolha helyett
három ezüstmagocskát.

Három ezüstmagocska
ezüstpálcát növesztett,
arra ezüstpálcára
aranyzótló futott fel,

arra aranyzótlóra
rákapott három róka,
mintha az aranyzótló
őnekik termett volna,

görbe hátú macskája
követelt egy apókát,
ki az aranyzótlótól
elkergeti a rókát,

három nap is eltellett,
egy hét is beletellett,
görbe hátú macskának
amíg apókát leltek.

(innen a rókák tánca)

(a kicsik görbe háttal, kiengedett körmökkel fújkálnak egymásra)

SZAMARAS EMBER Nekem
nem kéne macska,
félek a
csodaféléktől!

GYÖNGY ILONA Hogy a
szamara így
feléledt, az
nem csoda?

A lepkegubó!

Meg a hold!
Isten zsebórája!

FAZEKAS Hát...!

SZAMARAS EMBER Végül is...

GYÖNGY ILONA *(énekel)*
a szél homályló tükrökig
a víz is törten árad

delelni lassan fölmerül
a hűvös óraszámplap

IBRONKA *(énekel)*
aztán virágba fúj a szél
sodor belőle szárnyat

imbolygó víz alá merül
a hűvös óraszámplap

(elvesz egy kosár kalácsot a lányoktól, szétszítja a kicsik közt, akik szelíden rongyolják az ujját szopó ördögfit. Kiveszik szájából az ujját, de az hamar visszadugja. „Kele-kele fűzfa”-féle csúfolódások, elhajtják őket a boros kancsóktól. Csikasz a fa mögött, Ibronkán felejtí a szemét)

IBRONKA *(az Ördögfi üstökére)*
Mikor
látott ez fészűt?

Nincs testvéred?

ÖRDÖGÖCSKE Hm?

IBRONKA *(megcsikolja)*
Kicsi vagy,
kuka is,
fészületlen is,
pecsétés is az
égett posztó
rajtad!

ÖRDÖGFI Hm?

GYÖNGY ILONA *(odahúz a gyerekekhez egy kisszékét, mesél, háttérben a birkanyírás, kalács, bor öröme)*
Hamburgi posztót, vereset,
a boltban miért keresett,
mellénykét miért varratott
Ciprián, a róka,
hát azt nem tudja senki sem,
mégsem maradhat ennyiben,
csak nem maradhat ennyiben
a róka rege róka.

Hogy világgá ment Ciprián?
Azt én most meg nem mondanám,

de hírelnek a verebek
effélét Cipriánról,
meg a szabója Köpecen,
meg a boltos is Köpecen,
meg a gombkötő Köpecen,
meg a paszomántos.

Tanácskoznak a verebek,
mert hogy valami levelet,
hivatalos egy levelet
is kapott Ciprián.
Tanácskoznak az okosok,
mert hogy egy kendőt is kapott,
varrtak rá kék liliomot,
rózsát Cipriánnak.

Így hát ebből is tudható,
hogy igazat mond a szabó,
a boltos meg a gombkötő
meg a paszomántos,
de hogy posztót mért keresett,
hamburgi félét, vereset,
mellénykét miért varratott,
nem tudja senki.

Vendégségbe ment Ciprián?
Ezt én most meg nem mondanám,
de hírelnek a verebek
effélét Cipriánról,
meg a szabója Köpecen,
meg a boltos is Köpecen,
meg a gombkötő Köpecen,
meg a paszomántos.

Tanácskoznak a verebek,
mert hogy szalag is érkezett,
pálinkás flaskón repdesett
valami hét is!
Tanácskoznak az okosok,
mert rozsmaringot is kapott,
azon is vagy hét szalagot,
furcsa ez mégis!

Így hát ebből is tudható,
hogy igazat mond a szabó,
a boltos meg a gombkötő
meg a paszomántos,
de hogy posztót mért keresett,
hamburgi félét, vereset,
mellénykét miért varratott,
nem tudja senki.

Hogy vásárba ment Ciprián?
Ezt én most meg nem mondanám,
de hírelnek a verebek
effélét Cipriánról,
meg a szabója Köpecen,

meg a boltos is Köpecen,
meg a gombkötő Köpecen,
meg a paszomántos.
Egész Köpec rebesgeti,
péknél is járt a rókafi,
akkora kalács sült neki,
abban aranypénzek.
Hordó borokat gurigált,
és amíg a kalácsra várt,
a péknével is trafikált,
nagyon titkolóztak.

Így hát ebből is tudható,
hogy igazat mond a szabó,
a boltos meg a gombkötő
meg a paszomántos
meg a pék meg a vincellér,
s hogy mégis a legtöbbet ér,
az összes többivel felér,
amit a pékné hírel:

Hamburgi posztót, vereset,
a boltban azért keresett,
mellénykét azért varratott
Ciprián, a róka,
amit nem tudhat senki sem.
Mégsem maradhat ennyiben,
csak nem maradhat ennyiben
a róka rege róka.

Házasodni ment Ciprián!
Ez hétpecsétes titok ám,
nem hírelnek a verebek
effélét Cipriánról,
de akkor is, ez a való,
tudja meg a pék, a szabó,
és tudja meg a boltos is,
a gombkötő, a vincellér
meg a paszomántos!

(már kalácskendő egy csöpp lányon, alá-fel a lakodalmas menet)

FAZEKAS *(a gyerekek maguk közé keverték, csapkod a kalapjával)*
Hé, hé, a
cserepek!

SZAMARAS EMBER *(a fazekasnak)*
S mi lesz, ha a
maga ördöge is
meg talál nőni,
s nem kap
feleséget
magának?
Vagy ha kap!

Belegondolt?

FAZEKAS Nem vagyok
Püspök.

Honnan tudnám?

BIRKANYÍRÓ *(a fazekasnak)*
Meg sem
érdemli a
szerencsését,
jóember! Ha nem tud
mit kezdeni
véle! Agyagot
rostáltatni ilyen
nagy pazarlás.

A MÁSIK *(a fazekasnak)*
Hálassa
selyem ágyban!

(vihogás)

SZAMARAS EMBER *(még ugyanott tart)*
Szóval... ha... megnő...
hogyan talál...
feleséget neki?

S ha talál...?

FAZEKAS Benne lesz az
újságban.

(vihogás)

IBRONKA *(könyvvel, az ördögfit tanítgatja)*
Ez az á.
A bé.
A zé, az ipszilon.

(olvassa)
Hajakóc
hegyi móc,
az a város
ott Grabóc?

Az a város
nem Grabóc!

Takonpóc
Bergengóc,
az a város
ott Grabóc?

ÖRDÖGÖCSKE *(ujjával követve a sorokat)*
Az a város
nem Grabóc,
én sem vagyok
takonpóc!

BIRKANYÍRÓ *(a fazekasnak)*
Mondom. Hogy
májkja van vele!

SZAMARAS EMBER Hát még ha
megházasodik.

Bravó.

*(az utolsó birkát is kilökték a színről, mindenki elszéled, csak az árvaék, az Ördögfi és Gyöngy Ilona a színen.
A bégetés már kintről)*

GYÖNGY ILONA Csak nem
farkasok megint?

Ki van a
bárányokkal?
(elsiet)

IBRONKA *(a kicsik válla fölött lesnek a könyve)*
apámnak zsíros kása

ÖRDÖGFI fiamnak tejes kása

IBRONKA apám lakodalomba

ÖRDÖGFI fiam a tollasbálba

IBRONKA apám elment malomba

ÖRDÖGFI fiam is elment véle

IBRONKA apám azt mondja: húgom

ÖRDÖGFI fiam azt mondja: néne

*(hagyják a könyvet, Ibronka énekelve meg-megforgatja a kicsiket, az ördögfit a fánál, aki boldogan forog,
szédeleg)*

IBRONKA rutafa ékes rutafa
alatta szárazmalom három

rutafa ahogy kihajtott
virágot járnak a malmok

rutafa ékes rutafa
ékes virágos rutafa

rutafa ékes rutafa
alatta szárazmalom há...

*(a Villő földjéről Csikas az farkasokat, felkapják Ibronkát, viszik, Csikas visszadobja Tengő botját,
süvegét a szívre)*

ÖRDÖGFI Gyöngy Ilona
nénikém!
Gyöngy Ilona
nénikém!

IBRONKA *(Odaátról)*
A Villő!

Nem mozdul már
se kezem se
lábam!

TENGŐ *(odaátról)*
Ibronka!

(be a színre Gyöngy Ilona, odaátról futva Tengő, észreveszi botját, süvegét, felveszi a színpadról)

ÖRDÖGFI Bepisáltam.

(megy kifelé)

TENGŐ *(Ibronka egyre távolabb kiáltása odaátról:
A villó! Jajj a villó!)*
Miattam
vitték el, mert
nem tudok
parancsolni
magamnak, és
soha nem
ott vagyok, ahol
kéne! De ezúttal
ott leszek, és az Isten
legyen irgalmas
a Kiske-villónak!

(indul Odaátra)

GYÖNGY ILONA Várj!

Ott minden a
villót segíti!

TENGŐ És?

(Gyöngy Ilona megérinti orsójával Tengőt, aki mozdulatlaná dermed)

ÖRDÖGFI *(az agyagrostával be)*
Jövök már!

Jövök már,
Gyöngy Ilona
nénikém!

Akkor...!, ...
nénikém!,...
mehetünk?

GYÖNGY ILONA Néni-kém...!

(újából megérinti Tengőt az orsójával, mozdulhat)

TENGŐ Mi volt ez?

ÖRDÖGFI Semmi, csak maradj
mögöttem, én tudom
mi ott a firnyák.

TENGŐ S hogy a teli
nadrág mi,
tudod-é?

ÖRDÖGFI Cöcö.

*(civilnek-katonának egyszerre tűnő gazdájával a szamár is a színre, s végleg feldobja patáit, gyors keresztvetés
rá, kisértetve a fazekas be mordállyal, elsüti, hanyatt esik)*

FAZEKAS Szólókarókat
húz fel a nép, úgy
felindult!
Én meg
obsitos volnék,
puskaporral
mákozom a
főtt tésztát!

Előre!

ÖRDÖGFI Inkább csak
hátnál.

*(ijesztgetős, felelgetős próbák útközben a színpad előtt, az odaítáik beszéde káprázatszerű, mintha hangszóró-
róból jönne)*

BUTA MADÁR *(báb hosszú pálcán)*
Pálcahegyen nézelődöm,
mondj egy titkot, meg nem őrzöm,

az a titok reggelig
a csőrömön kiesik.

ÖRDÖGFI Hess,
Buta Madár!

MADÁRIJESZTŐ *(boton kabát, kalap)*
Hahá hehe ki más lehet
egy botnál itt vidámabb?

Lyukas kalapban álldigál,
hülyéket mond magának.

ÖRDÖGFI Csak egy
madárijesztő.

BOSZORKA-MÁK *(báb mákfejből, hosszú pálcán)*
Éjjel a Boszorka-mák
rád zörög, hogy menj tovább!

Menj tovább, menj tovább!
Napvilágon meg se lát!

ÖRDÖGFI Nem lát!
 Ennek itt
 napvilág van!

(átérnek a színpad előtt Odaátra, a villő földjére, a homályos színpadra)

GYÖNGY ILONA *(énekel)*
 Eme fekete víznél,
 álmukban forgó fáknál,
 elváltozott madárok,
 a vízvitte virágok,
 lapított, nagy kupákból
 iszom a folyó habját.
 Ott túlhan a sükjet hegy,
 talán a hó világol,
 szél is magától fordul,
 kelepel szélvitorla,
 fákon selyemtojások,
 elváltozott madárok,
 szárnyaikról a hálót
 ujjam levágja: olló

HÁ KÍGYÓ *(előkúszik)*
 Hááááááááááááááááááá

ÖRDÖGFI *(a rosta alól)*
 Kérdezd tőle,
 Gyöngy Ilona
 nénikém, hogy
 ki van a
 rosta alatt!

GYÖNGY ILONA Te förtelmes
 Há Kígyó,
 tudod-é?

HÁ KÍGYÓ Hááááááááááááááááááá

GYÖNGY ILONA Ha nem
 tudod, Há Kígyó,
 fordulj vissza!

(megtörténik, tőklámpák imbolyognak elő)

ÖRDÖGÖCSKE Tőlük is kérdezd!

GYÖNGY ILONA Halál
 rémisztő lámpásai,
 szóljatok!

Ki van a
rosta alatt?

(tétova, összevissza imbolygás, visszamennek)

SÖTÉT KÖPENYEK *(a fa mögül)*
Huhú!
Huhú!

GYÖNGY ILONA Ha ti sem
tudjátok,
mit huhogtok?

(hátral két sötét emberkör-vár, egyikben a Kiske-villő, másikban Ibronka)

TENGŐ Jaj, húgom!
Jöjj ki innen!
Szólj hozzám!
Csak egy szót! A
bátyádhoz!

(szedné szét a várat, hiába)

Húgom!

(Csikasz várja bottal kezében, szájában késsel)

Ezért meghalsz,
Csikasz.

CSIKASZ Ugyan
mivel jobb
élni?

(botolótánc, Gyöngy Ilona feltartott fényorsójával, a villő mákjogarral, Csikasz a földön, Tengő keze késsel a levegőben, hosszan)

Hisz még
ölni se tudsz.
(két kézzel húzza a kést tulajdon szívébe)

FAZEKAS Mintha
világosodnék.

MINDENKI Világosodik!

IBRONKA *(a várból)*
levegőkék fű örvénylik
levegőkék nagy sörények

halovány íriszek nyílnak
halovány levegőkékek

levegőkék fű örvénylik
halovány íriszek sírnak

világörző arany orcán
szemek nyílnak

(félmozdulatok)

(Gyöngy Ilona megérinti orsójával a várat, az leomlik, Ibronka kiszabadul)

(megérinti a másik várat is, leomlik, a testvérek tánca átmegy fináléba)

KISZE-VILLÓ

(sötét fátyla alól)
El innen!
Ez az
én földem,
halandók!
Rezzenetlen,
sötét világom!
Nagy és
Sötét!

GYÖNGY ILONA

Nagyobb az
az élet tánca,
villó.

ÖRDÖGFI

(miközben a többiekkel járja, hogy majd elszakad cipőjük, csizmájuk)
Még az
agyagrostáé is!,
igaz,
Gyöngy Ilona
nénikém?

Hihj!

(Hát mit lehet erre válaszolni?)

(vége)